

Saugomos buveinės: kokios jos ir kodėl jas saugome?

Ekologinės sistemos „Kompleksinė pievų ir šlapynių priežiūros schema“ veikla „EB svarbos natūralių pievų, šlapynių bei rūšių buveinių tvarkymas“

Lietuvos
Respublikos
aplinkos
ministerija

apva

Domas Uogintas

Pranešimo turinys

- Apie buveines
- Europos Bendrijos svarbos
buvėinės Lietuvoje
- Buvėinių naudojimo apribojimų
gamtinė prasmė

Kodėl reikalinga buveinių klasifikacija?

Spalvos – puikus klasifikacinės sistemos pavyzdys

- Augalijai būdingas kontinuumas
- Bendrijos palaipsniui pereina iš vienos į kitą
- Klasifikacinės sistemos leidžia įvardinti ir vienodai suprasti objektus
  - Egzistuoja daugybė gamtos klasifikavimo sistemų
  - Buveinėms klasifikuoti dažniausiai naudojama EUNIS sistema

Kodėl buveinės?

- Buveinė (biologijoje) - tai organizmo gyvenamoji vieta, kurioje jis koegzistuoja su kitais organizmais ir yra veikiamas abiotinių ir biotinių veiksnių.
- 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos yra pagrindinis visos Europos natūralių buveinių ir gyvūnijos bei augalijos apsaugos instrumentas.

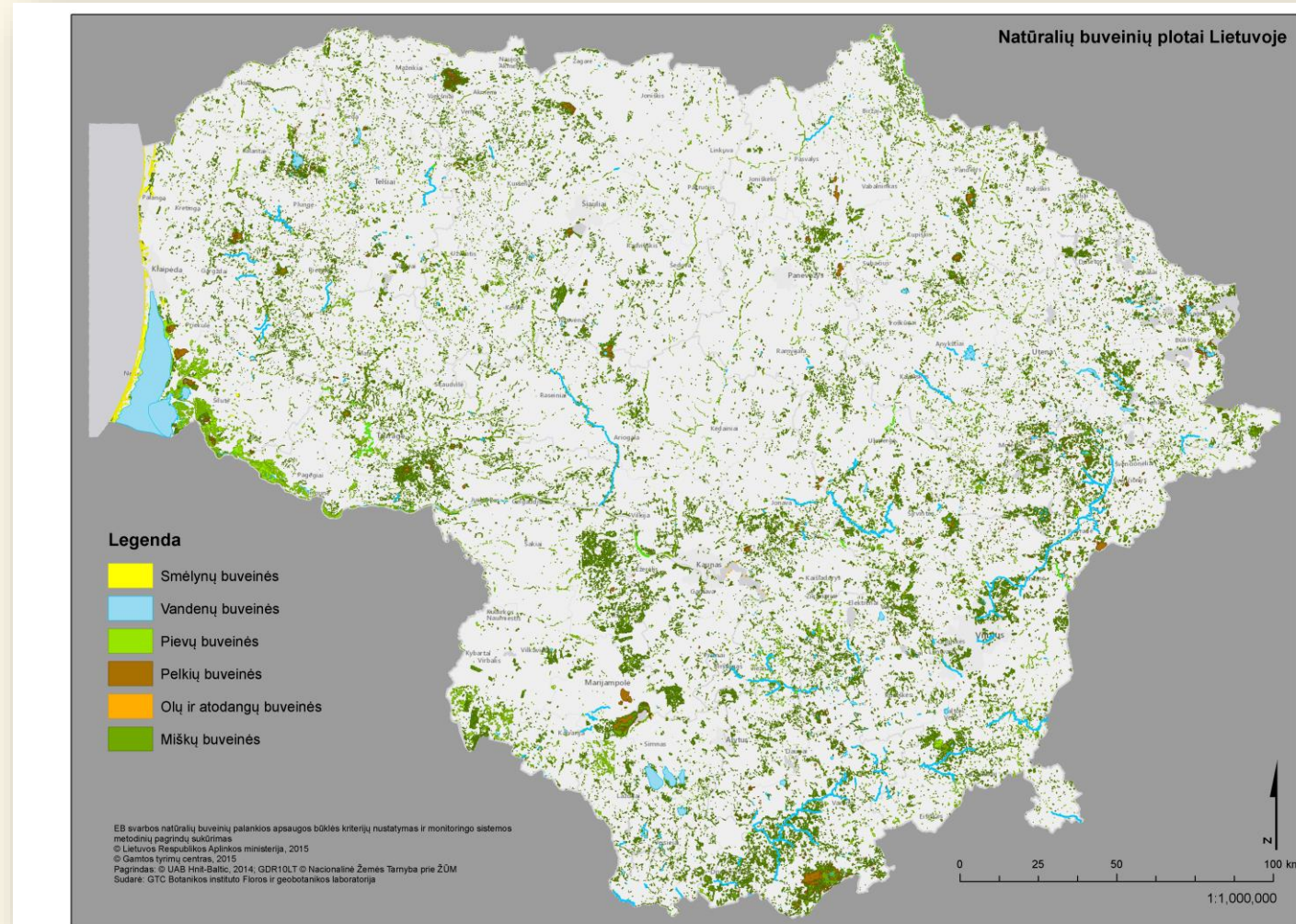
Pagrindinis informacijos šaltinis

- Rašomavičius V. (red.), 2012:
EB svarbos natūralių buveinių
inventorizavimo vadovas –
Vilnius. ISBN 978-9986-443-61-
2

**EB svarbos natūralių buveinių
inventorizavimo vadovas**

Lietuvoje aptinkamų EB svarbos buveinių paplitimas

- Smėlynų buveinės (8 tipai)
- Vandenių buveinės (9 tipai)
- Pievos ir joms artimos buveinės (12 tipų)
- Pelkių buveinės (8 tipai)
- Olos ir atodangos (3 tipai)
- Miškų buveinės (13 tipų)

EB svarbos buveinių paplitimas Lietuvoje, 2015 metų duomenys

„EB svarbos natūralių pievų, šlapynių bei rūšių buveinių tvarkymas“ veikloje minimos buveinės

Smėlynai: 2130 Pilkosios kopos; 2140 Kopų varnauogynai; 2190 Drėgnos tarpkopės; 2320 Pajūrio smėlynų tyruliai

© Krzysztof Swierkosz

- Formuojasi ant smėlio;
- Buveinės paplitusios Lietuvos pajūryje, kitur šalyje neaptinkamos;
- Buveinėms būdingas gausus tiek žolinių augalų, tiek kerpių ir samanų ardai, tuo skiriasi nuo užuomazginių ir baltųjų kopų;
- Buveinės sudaro tarpusavyje susijusius kompleksus;

Būdingų augalų rūšių pavyzdžiai

Paprastoji varnauogė
Empetrum nigrum aggr. • FloraVeg.EU

Smiltyninis šepetukas
Corynephorus canescens • FloraVeg.EU

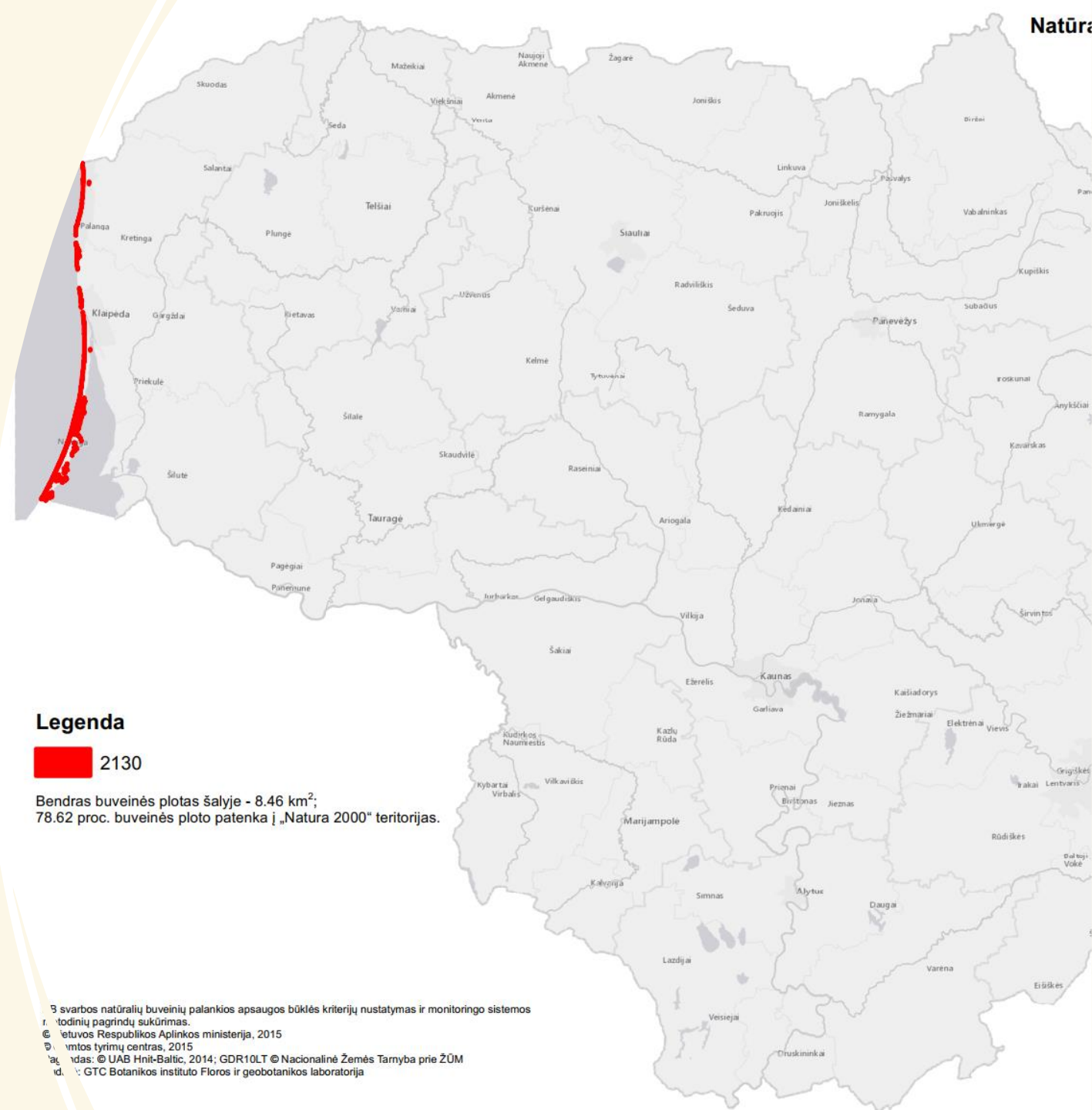

Šilinis viržis
Calluna vulgaris • FloraVeg.EU

Smėlynų buveinių plotai Lietuvoje

- Buveinės užima nedidelius plotus (2015 m. duomenys, km²):
  - 2130 Pilkosios kopos – 8,46
  - 2140 Kopų varnauogynai – 0,56
  - 2190 Drėgnos tarpkopės – 0,33
  - 2320 Pajūrio smėlynų tyruliai – 0,6

Pievos ir joms artimos buveinės: 2330 Nesusivėrusios žemyninės smiltpievės, 6120 Karbonatinių smėlynų pievos

- Buveinės susiformavusios ant smėlingo dirvožemio, žemažolės ir mažai produktyvios
- 2330 buveinė panaši į 6120 buveinę ir pagrindinis skirtumas – augalų susivėrimo laipsnis
- Daugiausia paplitusios Pietų ir Pietryčių Lietuvoje
- Dažnai buveinės sudaro tarpusavyje susijusias mozaikas, todėl būna sunku išskirti konkrečių buveinės tipą

Būdingų augalų rūšių pavyzdžiai

Pavasarinė anstyvė • FloraVeg.EU

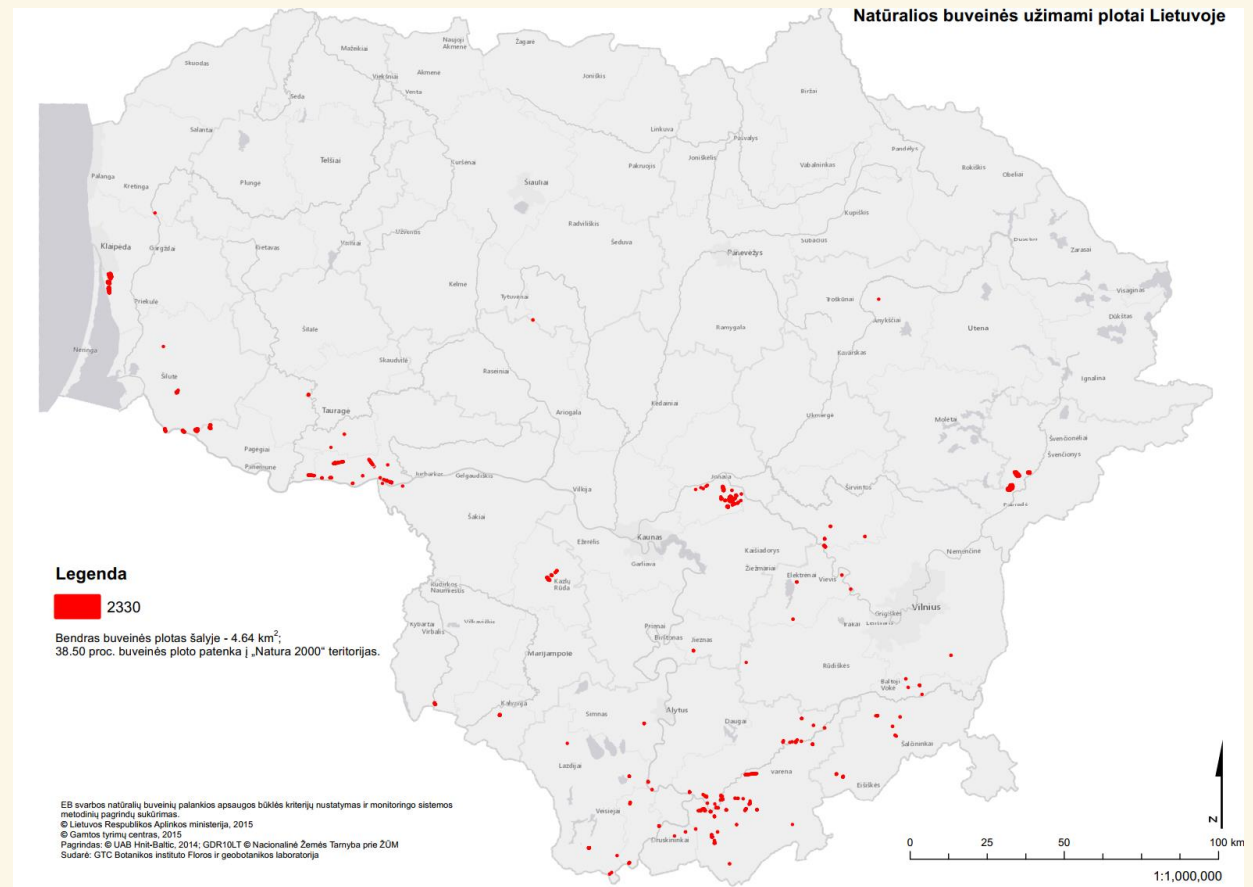
Paprastoji gvaizdė •
FloraVeg.EU

Smėlyninis šlamutis •
FloraVeg.EU

2330 ir 6120 buveinių plotai Lietuvoje

- Buveinės užima nedidelius plotus (2015 m. duomenys, km²):
  - 2330 Nesusivėrusios žemyninės smiltpievės - 4,64
  - 6120 Karbonatinių smėlynų pievos – 1,6

Pievos ir joms artimos buveinės: 5130 Kadagynai, 6210 Stepinės pievos, 6230 Rūšių turtingi briedgaurnai

© Zdenka Preislerova

[Stepinės pievos](#)
[FloraVeg.EU](#)

- 5130 Kadagynai – ypatingai reta buveinė, kurią formuoja kadagiai ir žolinė augalija (stepinių pievų arba kalkingų žemapelkių)
- 6210 Stepinės pievos – randama gerai įšildomose, karbonatingo dirvožemio augavietėse, pasižymi didele augalų rūšių įvairove
- 6230 Rūšių turtingi briedgaurnai – retos buveinės, randamos nedideliais ploteliais ant rūgščių dirvožemių

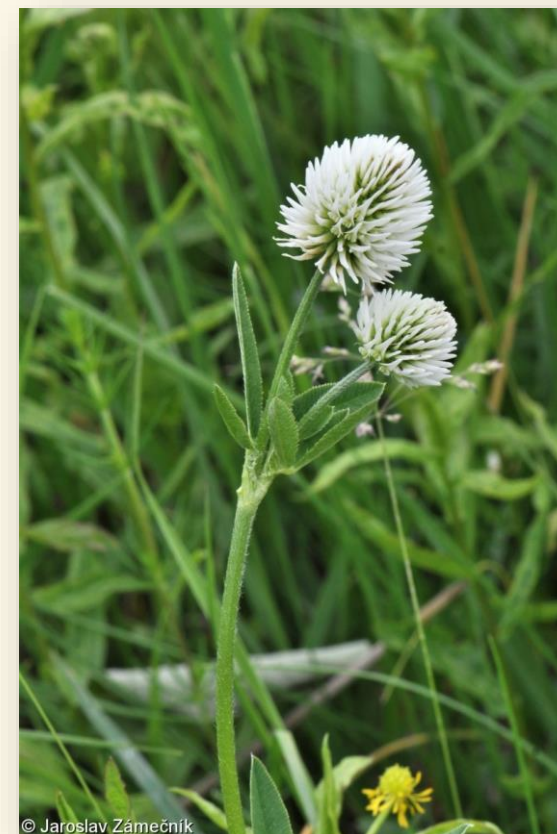
Būdingų augalų rūšių pavyzdžiai

Stačioji briedgaurė • FloraVeg.EU

Paprastoji vingiorykštė
• FloraVeg.EU

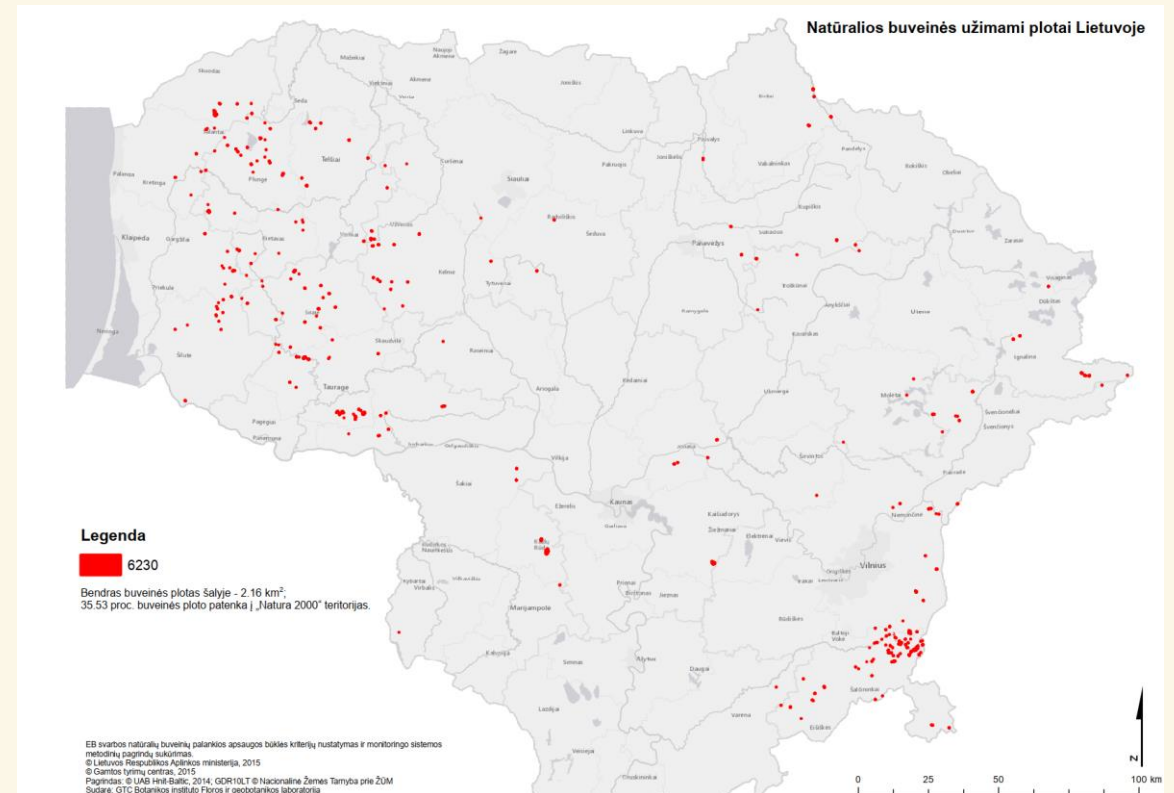

Kalninis dobilas •
FloraVeg.EU

5130 Kadagynų, 6210 Stepinių pievų ir 6230 Rūšių turtingi briedgaurnų buveinių plotai

- Buveinės užima nedidelius plotus (2015 m. duomenys, km²):
  - 5130 – 1
  - 6210 – 27,5
  - 6230 – 2,16

Pievos ir joms artimos buveinės: 6270 Rūšių gausios ganyklos ir ganomos pievos, 6510 Šienaujamos mezofitų pievos

Rūšių gausios ganyklos ir ganomos pievos

• FloraVeg.EU

- Formuojasi vidutinio drėgnumo ir derlingumo sąlygomis
- Esminis skirtumas nulemtas naudojimo pobūdžio
- Vienos dažniausių pievų buveinių

Šienaujamos mezofitų pievos

FloraVeg.EU

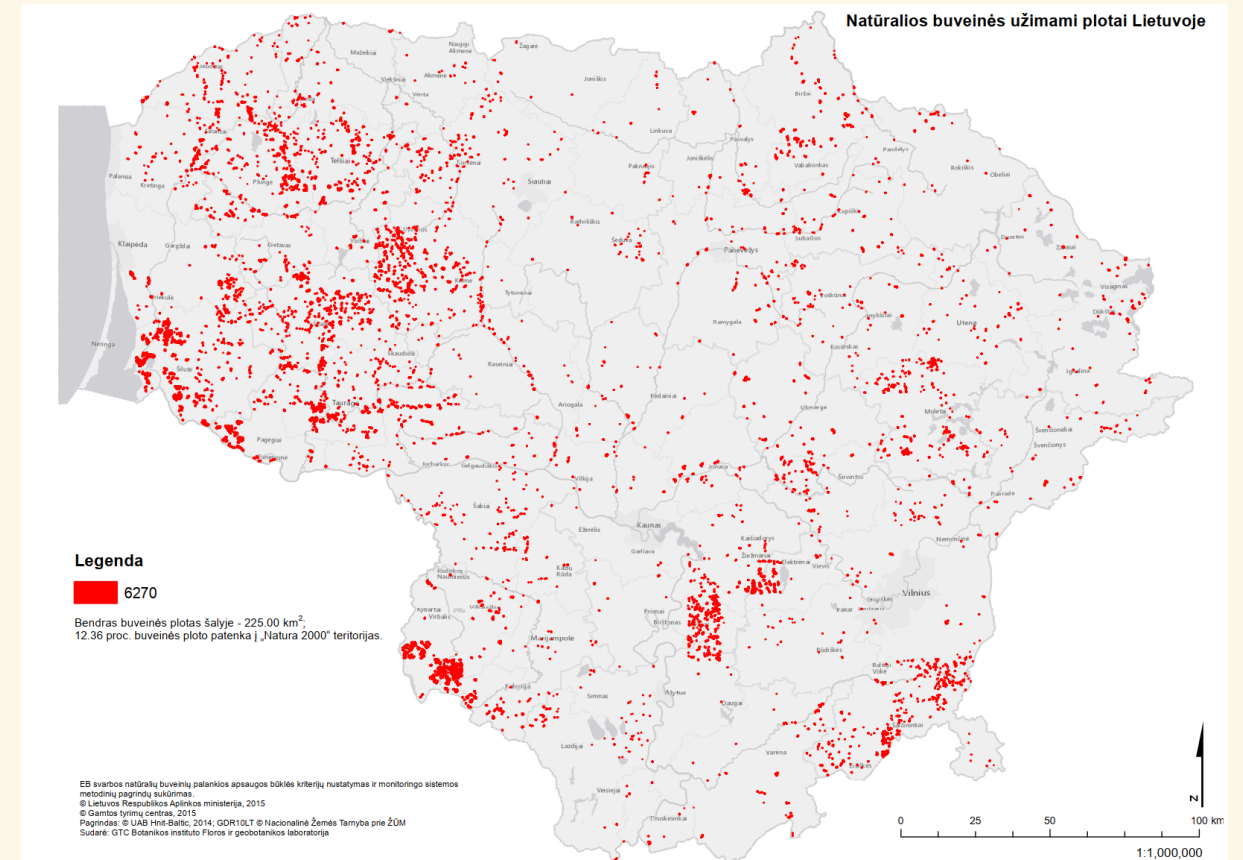
Šienaujamose pievose didelė augalų rūšių įvairovė.
Nuotrauka: S. Rūsiņa.

Ganyklos pasižymi didele struktūrine įvairove. Nuotrauka:
S. Rūsiņa.

Buveinių 6270 Rūšių gausios ganyklos ir ganomos pievos ir 6510 Šienaujamos mezofitų pievos užimami plotai

- Buveinės plačiai paplitusios šalyje (2015 m. duomenys, km²):
  - 6270 – 225
  - 6510 – 319

Pievos ir joms artimos buveinės: 6410 Melvenynai, 6430 Eutrofiniai aukštieji žolynai, 6450 Aliuvinės pievos

- 6410 Melvenynai – formuojasi skurdžiamame perteklinio drėgnumo dirvožemyje, melsvoji melvenė sudaro nedidelius kupstus
- 6430 Eutrofiniai aukštieji žolynai – nusitęsia siauromis juostomis vandens telkinių pakrantėse arba derlingose pamiškėse
- 6450 Aliuvinės pievos – dažniausiai susidaro upių slėniuose, sezoniškai užliejamos pievos, kuriose vyrauja viksvos. Šios buveinės yra labai produktyvios

Būdingų augalų rūšių pavyzdžiai

Melsvoji melvenė•
FloraVeg.EU

Patvorinė vynioklė• FloraVeg.EU

Lieknoji viksva• FloraVeg.EU

Pelkės: 7140 Tarpinės pelkės ir liūnai, 7230 Šarmingos žemapelkės

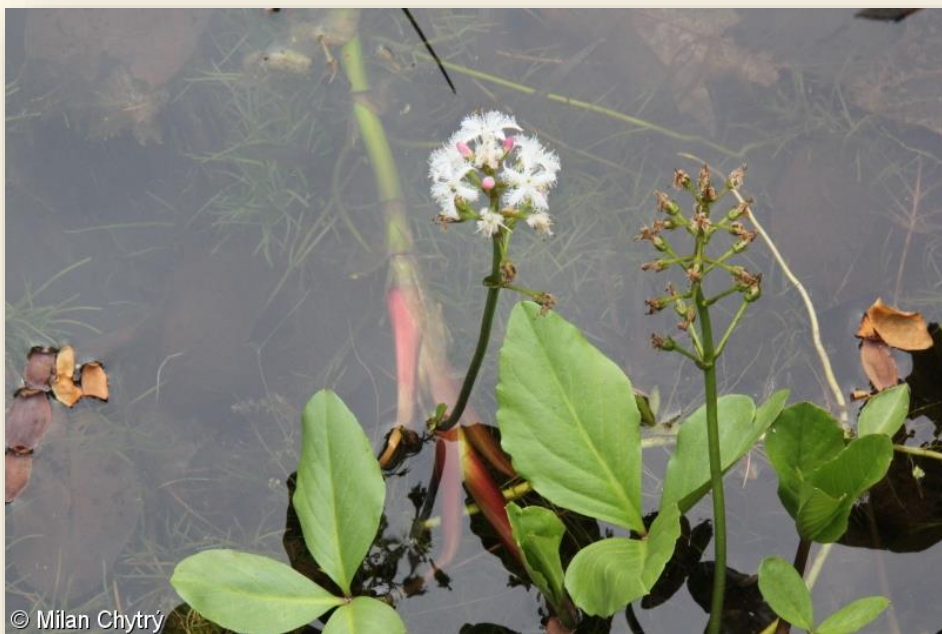
© Jan Pokorný

- 7140 Tarpinės pelkės ir liūnai – formuojasi reljefo pažemėjimuose, oligotrofinių ir mezotrofinių ežerų pakraščiuose; augalų mitybos šaltinis – krituliai ir gruntiniai vandenys; bendrijų augalų sudėtis labai įvairi
- 7230 Šarmingos žemapelkės – bendrijos su smulkiųjų viksvų ir žaliųjų samanų danga; buveinėms būdingas aukštas neutralaus ar šarmingo vandens lygis; neaptinkami oligotrofinių ir mezotrofinių auagaviečių augalai

[Melsvoji viksva](#)

• [FloraVeg.EU](#)

Būdingų augalų rūšių pavyzdžiai

[Trilapis pupalaiškis • FloraVeg.EU](#)

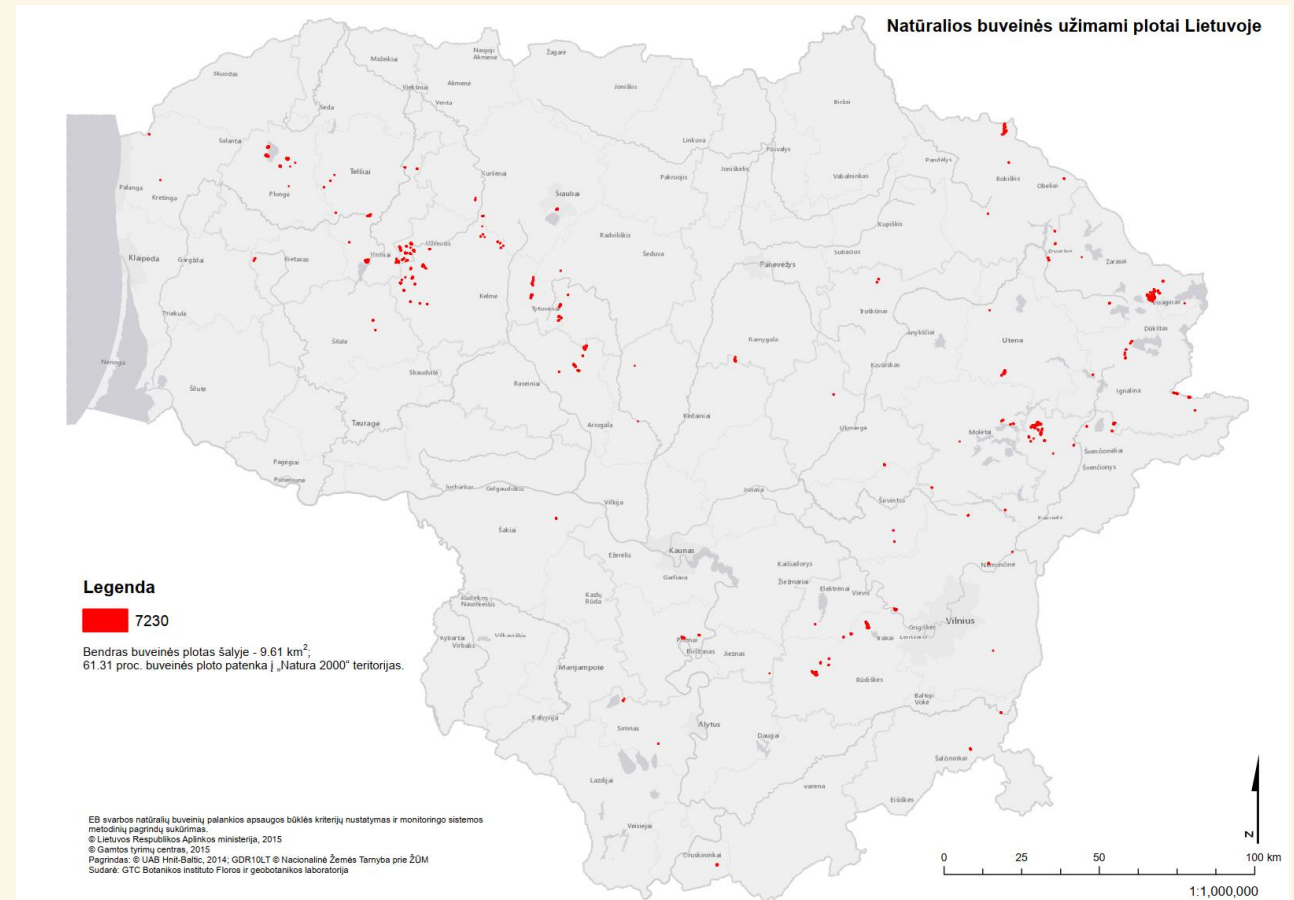

[Liekninė viksva • FloraVeg.EU](#)

Buveinių 7140 Tarpinės pelkės ir liūnai, 7230 Šarmingos žemapelkės užimami plotai

- Buveinės retai pasitaiko šalyje (2015 m. duomenys, km²):
  - 7140 – 65,15
  - 7230 – 9,61

Miškai: 9070 Medžiais apaugusios ganyklos; Pievos: 6530 Miškapievės

Atkurta buveinė. G. Brazaičio nuotrauka

[Gamtosauga miškuose: kada kirsti reiškia saugoti - Naturalit](#)

- 9070 Medžiais apaugusios ganyklos – tai augalijos kompleksas sudarytas iš pavienių medžių ir/ar reto miško ir/ar nedidelių medžių ir krūmų guotų, kurie išsidėsto tarp didesnių ar mažesnių atvirų ganyklų plotų;
- 6530 Miškapievės – sudaro nedideli lapuočių medžių ir krūmų guotai bei atvirų pievų plotai

Būdingų augalų rūšių pavyzdžiai

Sibirinis barštis • [FloraVeg.EU](https://floraveg.eu)

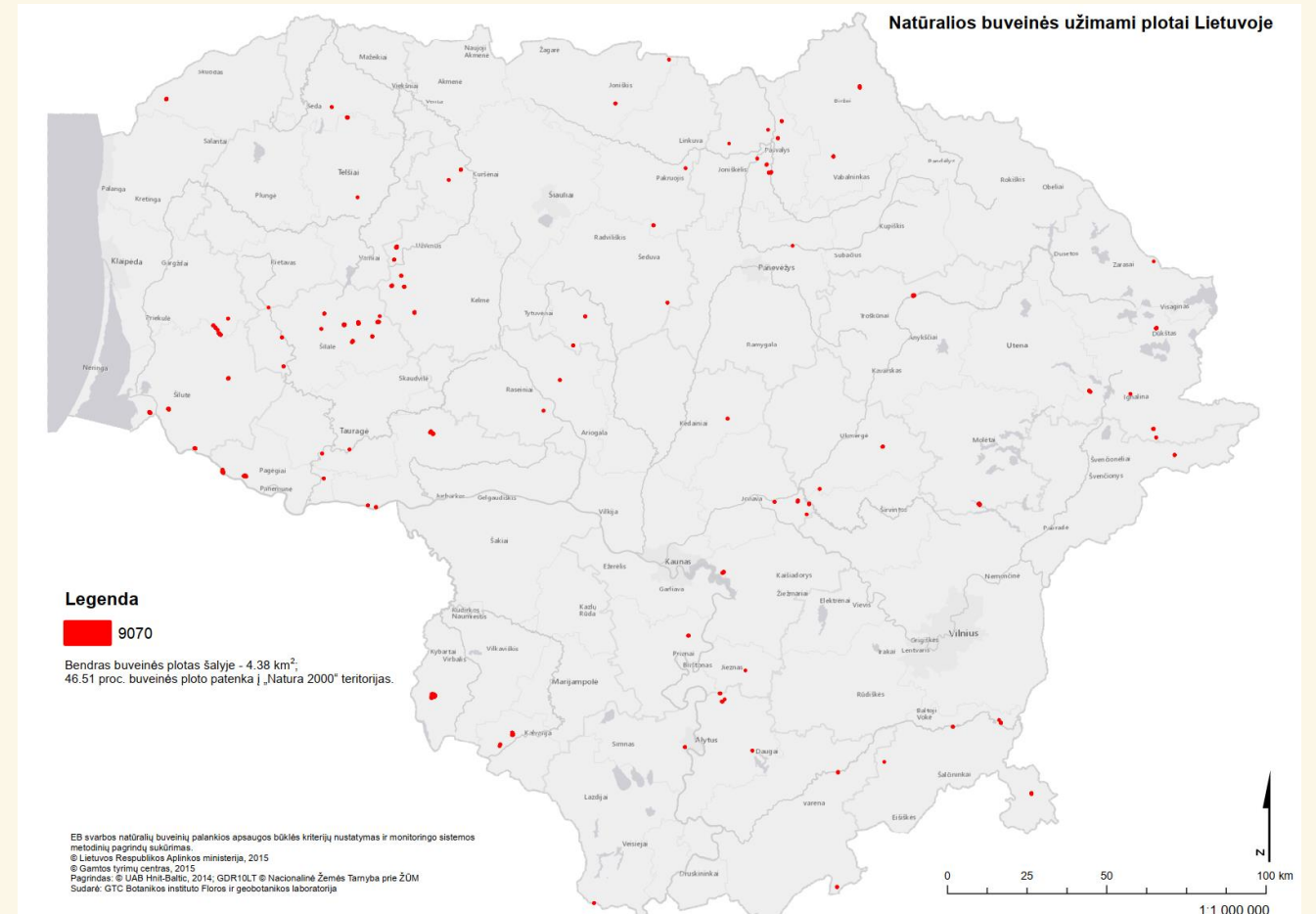
Paprastasis kardelis • [FloraVeg.EU](https://floraveg.eu)

Šiaurinis lipikas • [FloraVeg.EU](https://floraveg.eu)

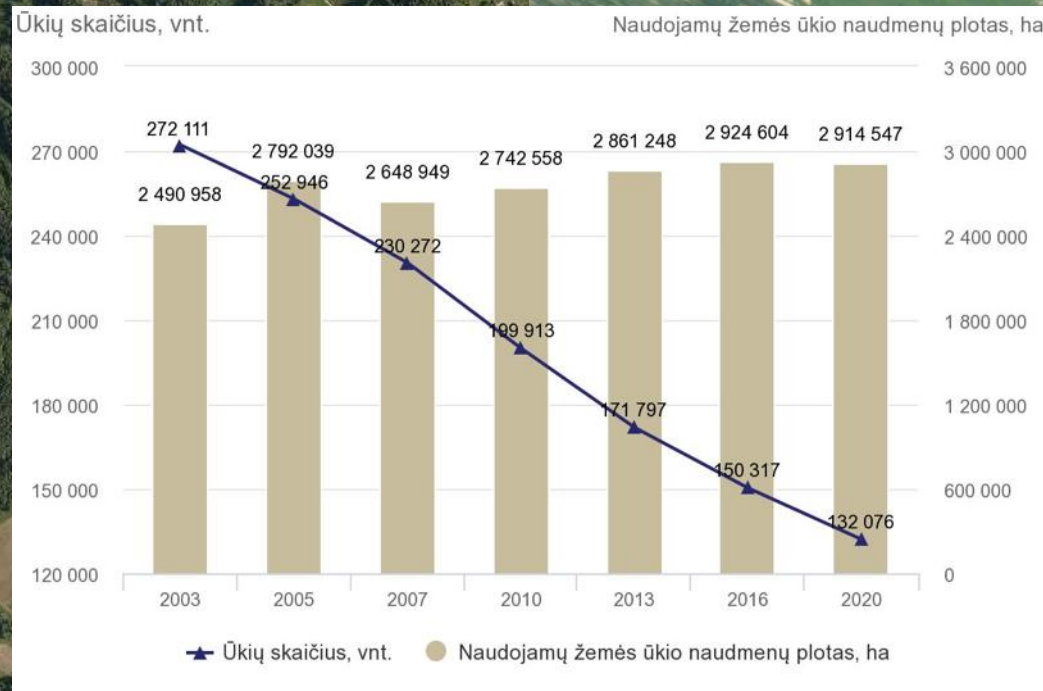
Buveinių 9070 Medžiais apaugusios ganyklos ir 6530 Miškapievės užimami plotai

- Buveinės retai pasitaiko šalyje (2015 m. duomenys, km²):
  - 9070 – 4,38
  - 6530 – 9,08

Stambēja ūkiai – tradicinis kaimo kraštovaizdis nyksta

**Ariminė
žemdirbystė –
vyraujanti
praktika, kelianti
aplinkosaugines
problemas**

- Dirvos erozija;
- Klimato kaitos skatinimas;
- Alinamas dirvožemis

Pievy būklė taip pat blogėja

Ž. Morkvėno nuotrauka

Buveinės kodas	Buveinės pavadinimas	Vertinimas 2013	Vertinimas 2019
6120	*Karbonatinių smėlynų pievos	U2	U2
6210	Stepinės pievos (*svarbios gegužraibinių augalų buveinės)	U2	U2
6230	*Rūšių turtingi briedgaurnai	U2	U2
6270	*Rūšių gausios ganyklos ir ganomos pievos	U1	U1
6410	Melvenynai	U2	U2
6430	Eutrofiniai aukštieji žolynai	U1	U2
6450	Aliuvinės pievos	U1	U2
6510	Šienaujamos mezofitų pievos	U1	U1
6530	*Miškapievės	U2	U2

FV - Favourable (palanki būklė)

U1 - Inadequate (nepalanki būklė)

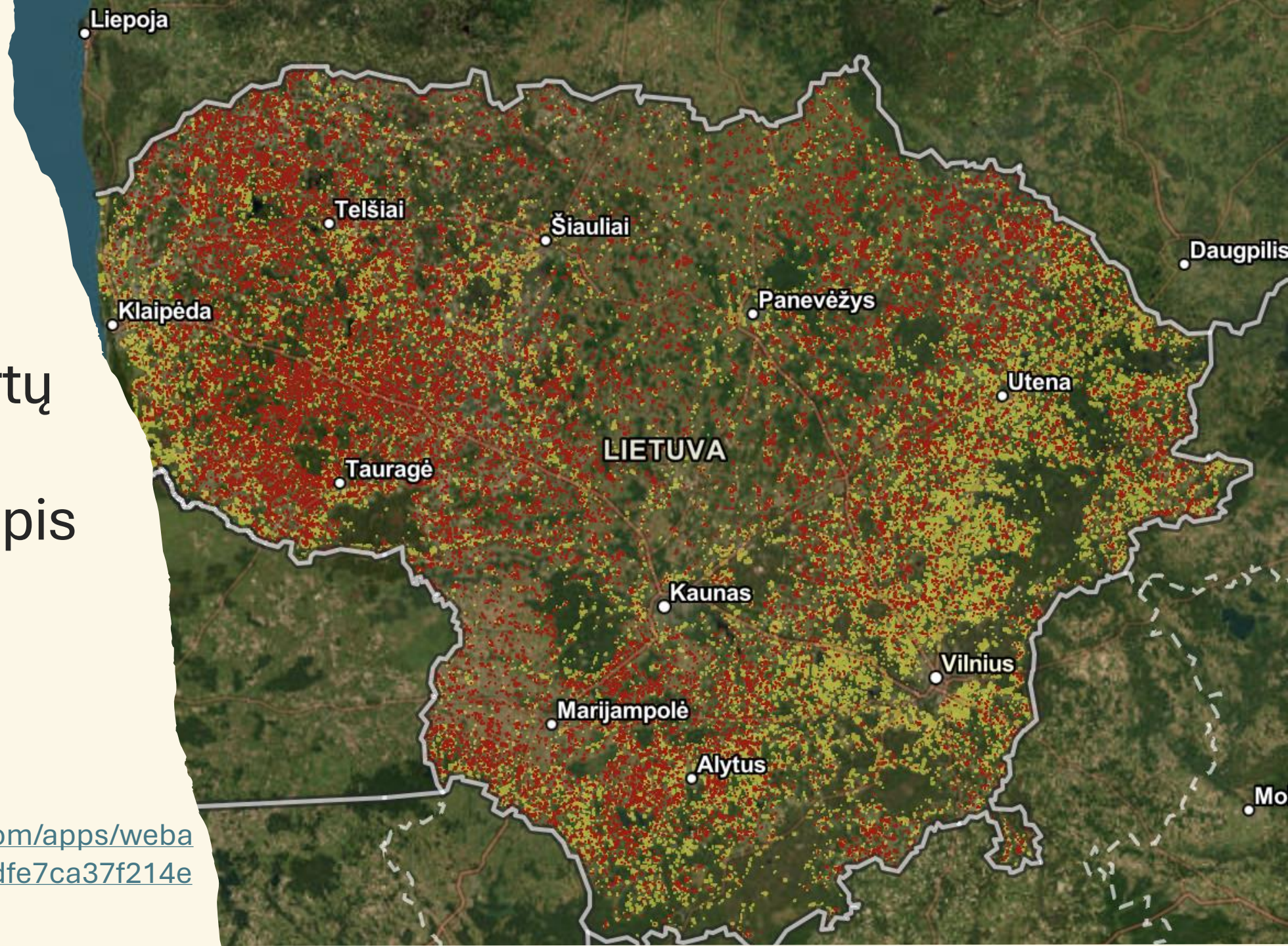
U2 - Bad (bloga būklė)

XX - Unknown (nežinoma būklė)

2022 m. suartų daugiamečių pievų žemėlapis

<https://npa.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=7dfe7ca37f214eb9a952f71dfad2e7ba>

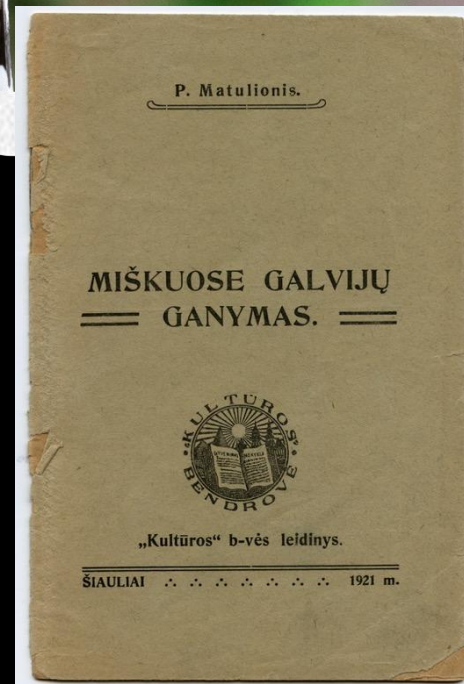

Ganiava, Piemenavimas

Ž. Morkvėno nuotraukos

Kaip ganomi gyvuliai saugo gamtą?

- Selektyvus žolės rupšnojimas/graužimas/pešiojimas formuoja skirtingo aukščio ir išsidėstymo žolyno struktūrinę įvairovę. Taip susiformuoja rūšims palankios gyvenimo ir maitinimosi buveinės –ganyklų biologinė įvairovė turtingesnė;
- Sukuriama niša sėklų dygimui - trypiant kanopomis ar nuėdant sumažinamas žolyno susivėrimas, kanopomis į dirvą įspaudžiamos sėklos. To pasėkoje – didėja augalų rūšinė įvairovė;
- Gyvuliai stabdo pievos apaugimą krūmais ar medžiais (tačiau jų visai nepanaikina)
- Guvulių elgsenos ypatumai formuoja ypač vertingas mikro buveines (gulyklos, iškapstymai, ištrypti atviri dirvos plotai, brastos ir t.t.) paukščiams, vabzdžiams ir kitai gyvūnijai;

Kaip ganomi gyvuliai saugo gamtą?

- Gyvulių mėšle - didelė grybų ir vabzdžių įvairovė, tai formuoja mitybinę bazę kitoms rūšims;
- Besiganydami gyvuliai perneša augalų sėklas į kitus ganyklų plotus – padeda augalams plisti ir gerina genetinę „sveikatą“;
- Ganomose pievose mažėja azoto koncentracija – tai lemia augalų įvairovės didėjimą;
- Uždaras anglies ciklas – CO₂ grąžinamas atgal į dirvą

Ž. Morkvėno nuotrauka

Gyvuliai yra pagrindinė sąlyga dėl kurios egzistuoja pievų ekosistemos. Jos mums teikia didelę naudą – sugeria CO₂, suvaldo eroziją, palaiko optimalų vandens lygį, reguliuoja temperatūrą, formuoja mūsų kraštui būdingą kultūrinį kraštovaizdį kuriuo taip džiaugiamės.

Kaip puoselėti gamtą gyvulių ganyklose?

- Nedidelis (0,3-1 SG/ha) **ganymo intensyvumas**:
  - nenuėsta apie 25 proc. ganyklos ploto;
  - Išlieka žolės kuokštai ir kupstai;
  - Nedominuoja pažaidų suformuota atvira dirva;
  - Lietaus vanduo neužsilaiko paviršiuje – susigeria į dirvožemį;
  - Didelė žolių rūšinė įvairovė
- Reguluojamas **galvijų tankis laike** imituojuant natūralų migruojančių stambių žolėdžių poveikį – didesnis gyvulių tankis trumpesnį laikotarpį (segmentuotos ganyklos, rotacinis ganymas, piemenavimas);
- **Maišyta ganomų gyvulių rūšių banda** (pvz. karvės, arkliai) paprastai duoda didesnę teigiamą poveikį atkuriant ir palaikant natūralias gamtines buveines;

Ž. Morkvėno nuotrauka

Kaip puoselėti gamtą gyvulių ganyklose?

- Ilgai **ištęsta rudeninė ganiava** didina augalų įvairovę, o taip pat formuoja žemažolę augaliją, kuri kitą pavasarį vilioja nykstančius tilvikinius paukščius;
- **Nenuganytos žolės likučiai** (užimantys iki 25 proc. ganyklos) yra pageidaujamos buveinės paukščiams – apžvalgos vietovės ir slėptuvės lizdams;
- Paukščių apsaugai **optimaliausias ekstensyvus ganymas ilgą sezoną** – mažesnė tikimybė lizdų sutrypimui, augalijos struktūros įvairovė sudaro sąlygas pasislėpti nuo plėšrūnų, o ilga ganiava paruošia buveinę sekančiam perėjimo sezonui;
- **Riboti vaistus nuo helmintų** – vaistų poveikis išlieka galvijų mėšle ir turi neigiamą poveikį vabzdžiams;

Ganymo ir šienavimo skirtumai

Ganymas efektai:

- Gyvuliai augalus nugraužia ar nupešioja – tokiu būdu sukuriamos galimybės skirtingiems augalams įsikurti ir tarpti. Taip pat sukurama skirtingo aukščio ir išsidėstymo žolyno struktūra (mozaika).
- Ganant gyvulius vyksta maisto medžiagų pernešimas;
- Trypimas – kanopomis augalai įspaudžia sėklas į dirvą arba padaro dirvos pažaidų, kuriose kitų augalų sėklos gali sudygti. Didesnių pažaidų plotų reiktų vengti.
- Sėklų pernešimas - gyvuliai sėklas įstrigusias į jų kailį ar kanopas perneša į kitas pievos dalis. Natūraliai augalų sėklos gali “nukeliauti” tik keletą metrų.

Šienavimo efektai:

- Šienavimo metu visi augalai nupjaunami vienodame aukštyje vienu metu, todėl visi turi vienodas sąlygas ataugimui;
- Šienaujant sukurama tolygesnė augalija, visos rūšys tolygiai išsidėsto žolyne, paprastai nėra vienos dominuojančios rūšies;

Nešienauto pievos ploto palikimas

- Siekiant didinti pievos augalijos ir gyvūnijos įvairovę rekomenduojama dalį pievos palikti nešienautą;
- Nešienauta pievos dalis gali būti palikta juostų ar „salų“ pavidalu;
- Nešienauta pievos dalis kitais metais turi būti nušienauta, o naujas nešienautos dalies plotas turi būti paliktas kietoje pievos dalyje;

Kaip dar galime padėti pievoms?

Daugiau informacijos:
leškome ūkininkų, norinčių atkurti pievas savo teritorijoje -
BEF

Baltijos aplinkos forumas kartu su partneriais rengia projekto paraišką skirtą Europos mastu saugomų pievų atkūrimui. Ieškome ūkininkų, kurie norėtų:

- Atkurti natūralias ar pusiau natūralias pievas
- Prisidėti prie biologinės įvairovės išsaugojimo
- Išnaudoti nenaudojamas ar mažai produktyvias žemes prasmingai
- Dalyvauti agrarinės aplinkosaugos programose (galima finansinė parama)

Ačiū už dėmesį!

Dr. Domas Uogintas

El. paštas: domas.uogintas@bef.lt;
domas.uogintas@gamtc.lt

Baltijos aplinkos forumas ir

Valstybinis mokslinių tyrimų institutas
Gamtos tyrimų centras

